

Nieuwsbrief Verkiezingen

*Tweede Kamerverkiezing 2023
Europees Parlementsverkiezing 2024
Nieuwsbrief 7*

10 november 2023

Via deze nieuwsbrief informeert het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) gemeenten over actuele ontwikkelingen rond de organisatie van de Tweede Kamer- en de Europees Parlementsverkiezing.

In deze nieuwsbrief

- Informatievoorziening Tweede Kamerverkiezing
- Gebruik van Excelsheets niet toegestaan bij het tellen van de stemmen
- Toegankelijkheid verkiezingen
- Doorgeven voorlopige uitslag aan het ANP
- Controleren of stembureauleden geen kandidaat zijn
- Openen envelop met proces-verbaal op avond van stemming
- Voorbereiding evaluatie Tweede Kamerverkiezing

Informatievoorziening Tweede Kamerverkiezing

OSV2020 is beschikbaar om te downloaden

OSV2020 voor gemeentelijk stembureaus en hoofdstembureau is beschikbaar om te downloaden van het platform 'OSV2020 en Publieke Sleutels'. Alle informatie over het gebruik van OSV2020 vindt u op de website van de Kiesraad: <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/ondersteunende-software-verkiezingen-osv2020/osv-gemeenten>.

Instructie: hoe gaat u om met burgers die zich soeverein willen verklaren?

Het kan gebeuren dat mensen zich soeverein of autonoom (onafhankelijk) willen verklaren van de Nederlandse Staat en daarom op het stembureau hun stempas komen inleveren. Zij vragen daarbij aan het stembureau om een verklaring te ondertekenen dat ze de stempas hebben ingeleverd.

In deze instructie leest u wat stembureauleden kunnen doen in deze situatie:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/documenten/richtlijnen/2023/11/02/instructie-hoe-gaat-u-om-met-burgers-die-zich-soeverein-willen-verklaren>

Factsheet meldingen en waarschuwingen uit OSV2020

Bij het invoeren van de stembureau-uitslagen in OSV2020 kan het programma verschillende waarschuwingen en meldingen geven. Welke dat zijn en wat u bij elke melding moet doen, heeft de Kiesraad voor u op een rij gezet in een factsheet. Deze factsheet vervangt de uitgebreide Handreiking gemeentelijk stembureau die u dit voorjaar wellicht heeft gebruikt bij de provinciale staten- en waterschapsverkiezingen. Van die handreiking komt geen nieuwe versie. U vindt de factsheet hier:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/documenten/publicaties/2023/10/31/factsheet-meldingen-en-waarschuwingen-osv2020-voor-gsb>

Handreiking publicatie bestanden verkiezingsuitslagen

Gemeenten plaatsen de uitslag van de verkiezingen en bijbehorende bestanden na de zitting van het gemeentelijk stembureau op hun website. De kiesraad stuurt alle gemeenten nog een mail om te controleren of de eerder gebruikte url actueel is. In de 'Handreiking publicatie van bestanden van de verkiezingsuitslag' staat welke bestanden u wanneer moet publiceren:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/documenten/richtlijnen/2023/10/27/handreiking-publicatie-van-bestanden-van-de-verkiezingsuitslag>

Aanleveren processen-verbaal van gemeentelijk stembureau aan hoofdstembureau

Na de zitting van het GSB leveren de GSB's de processen-verbaal aan bij het hoofdstembureau, hierover neemt het HSB contact met u op. Om gemeenten te ontlasten kunnen de processen-verbaal en corrigenda van een eventuele nieuwe zitting van het GSB ingeleverd worden bij het HSB. Uitleg hierover vindt u in de factsheet 'Nieuwe zitting gemeentelijk stembureau':

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/documenten/publicaties/2023/11/07/factsheet-nieuwe-zitting-gemeentelijk-stembureau>

Factsheet overdracht documenten van hoofdstembureau aan centraal stembureau

Na de zitting van het hoofdstembureau (HSB) brengt het HSB de processen-verbaal zo snel mogelijk naar het centraal stembureau (CSB). In deze factsheet leest u welke documenten het HSB moet overbrengen, hoe u ze aanlevert en wanneer de stukken bij het CSB moeten zijn:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/11/10/factsheet-overdracht-documenten-van-hoofdstembureau-aan-centraal-stembureau>

Factsheets Verklaring kiesgerechtigdheid

Kandidaten die op 22 november worden gekozen als nieuw lid van de Tweede Kamer hebben een 'verklaring van kiesgerechtigdheid' nodig voor hun benoeming als Kamerlid. Deze verklaring van kiesgerechtigdheid is

een uittreksel uit de Basisregistratie personen (BRP) waarop een aantal specifieke gegevens staan. Nieuwe Kamerleden kunnen dit uittreksel uit de BRP opvragen bij de gemeente waar zij ingeschreven staan. Wat moet u als medewerker Verkiezingen, medewerker aan de receptie en/of frontofficemedewerker van Burgerzaken en het KCC regelen om dit proces goed te laten verlopen? De Kiesraad heeft alle informatie voor u op een rij gezet in twee factsheets:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/11/10/factsheets-verklaring-kiesgerechtigdheid>

Gebruik van Excelsheets niet toegestaan bij het tellen van de stemmen

Op basis van signalen vernemen we dat gemeenten van plan zijn om bij de optelling van de stemtotalen op de stembureaus gebruik te maken van ondersteunende tel- of optelprogrammatuur, zoals een Excelsheet. We willen u erop attenderen dat het uitdrukkelijk niet de bedoeling is dat dergelijke programmatuur wordt ingezet om te gebruiken door stembureauleden.

In de circulaire van 1 oktober 2023 ([Circulaire voor gemeenten over Tweede Kamerverkiezing 2023 | Circulaire | Rijksoverheid.nl](#)), die aan alle gemeenten is verstuurd, is daarom de volgende tekst opgenomen op pagina 3: *Het tellen van de stemmen en het invullen van het proces-verbaal (N 10-1, N 10-2 en de bijlagen bij het model Na 31-2, met daarin per stembureau de stemtotalen per kandidaat) gebeurt handmatig. Bij de optelling van de stemtotalen op stembureauniveau wordt geen gebruik gemaakt van ondersteunende tel- of optelprogrammatuur. Wel is het de stembureauleden toegestaan een rekenmachine of calculator (app) te gebruiken voor de optelling van deze stemtotalen.*

Een Excelsheet wordt niet gezien als een calculator of rekenmachine. De uitkomst van een Excelsheet is immers afhankelijk van vooraf geprogrammeerde rekenregels.

Toegankelijkheid van de verkiezingen

Gratis Tolk op afstand voor dove of slechthorende kiezers

Voor kiezers die doof of slechthorend zijn kan een tolk Nederlandse gebarentaal op afstand een uitkomst bieden. Tolkcontact biedt op 22 november een *Tolk op afstand* gratis aan voor alle stembureaus in Nederland. Binnen enkele dagen is het geregeld. Tolkcontact Tolk op afstand werkt op een tablet, telefoon of laptop. Op een online portaal drukt de medewerker op de knop 'gebarentolk' en wacht tot er verbinding is met een tolk. De dove of slechthorende persoon kan kort de situatie uitleggen, waarna het gesprek begint. De tolk vertaalt alles wat er in Nederlandse Gebarentaal gezegd wordt naar gesproken Nederlands en andersom. Op tolkcontact.nl/toa staat een korte uitlegvideo. Geïnteresseerde gemeenten kunnen informatie opvragen via tolkcontact.nl/verkiezingen.

Maakt uw gemeente al gebruik van WaarIsMijnStemlokaal?

U kunt gebruik maken van WaarIsMijnStemlokaal om informatie over de stemlokalen in uw gemeenten zichtbaar te maken en hierbij informatie over de toegankelijkheid van de stemlokalen actief beschikbaar te stellen. Om als gemeente optimaal gebruik te maken van WaarIsMijnStemlokaal.nl zijn er 3 opties:

1. U plaatst een link naar WaarIsMijnStemlokaal.nl op uw verkiezingenpagina.
2. U kunt plaatst de 'Waar is mijn stemlokaal'-kaart op uw website. Dit kan voor de gehele gemeente of per stembureau. Het plaatsen van de kaart op uw website kan het makkelijkst via de 'embed'-optie. Ga voor de embedcode naar de pagina van de gemeente of het stembureau en klik onder de kaart op de 'Insluiten'-knop. U kunt daarbij ook de zoekfunctie aanzetten, hieronder voorbeeld 1, de kaart van Nederland en voorbeeld 2, een enkele gemeente.

Voorbeeld 1 De code van de kaart van heel Nederland

Om de kaart in te sluiten in een andere pagina dient u de onderstaande code te kopiëren en te plakken in uw CMS.

Met zoekfunctie

```
<iframe src="https://waarismijnstemlokaal.nl/e/alles" allow="geolocation 'self' https://waarismijnstemlokaal.nl/" width="500" height="1125" />
```

Voorbeeld 2 De code van de kaart van een gemeente

Om de kaart in te sluiten in een andere pagina dient u de onderstaande code te kopiëren en te plakken in uw CMS.

Met zoekfunctie

```
<iframe src="https://waarismijnstemlokaal.nl/e/Sint%20Eustatius" allow="geolocation 'self' https://waarismijnstemlokaal.nl/" width="500" height="1500" />
```

3. U voorziet alle stembureaus op uw verkiezingenpagina via een hyperlink van de deeplink naar de pagina van het stembureau op WaarIsMijnStemlokaal. Op die manier biedt u laagdrempelig de extra toegankelijkheidsinformatie en de kaart aan zonder de opmaak van uw website aan te passen.

Als u hier vragen over heeft kunt u contact opnemen met Open State Foundation via stemlokaal@openstate.eu.

Doorgeven voorlopige uitslag aan het ANP

Graag vragen we uw aandacht voor het doorgeven van de voorlopige telling aan de media, in de loop van de avond of nacht van verkiezingsdag aanstaande TK-verkiezing 22 november. Hierover hebben de ANP, NOS en ANP-Verkiezingsdienst contact gezocht met het ministerie van BZK, de VNG, de Kiesraad en de NVVB. Ook is dit na de afgelopen provinciale staten- en waterschapsverkiezingen tijdens de regionale evaluatiebijeenkomsten besproken. Veel projectleiders gaven daar aan dat het doorgeven van de voorlopige uitslag tot extra druk leidt om sneller voorlopige telresultaten door te geven.

Wij hechten groot belang aan de controleerbaarheid en uitvoerbaarheid van het verkiezingsproces, en aan een proportionele belasting van stembureauleden. Het telproces is voor de stembureaus, zeker bij een hoge opkomst, een grote klus. Daarbij gaat zorgvuldigheid voor snelheid. Ons is er veel aan gelegen dat de uitvoering van het verkiezingsproces goed verloopt en het proces uitvoerbaar blijft. Dat maakt dat gemeenten op de avond zelf voldoende tijd moeten krijgen om het tellen van de stemmen ordentelijk af te ronden. Het doorgeven van de voorlopige tellingen aan de media door gemeenten, gebeurt op individuele en vrijwillige basis. Het is onze ervaring dat gemeenten deze tellingen doorgeven zodra deze beschikbaar zijn. Zodat kiezers, politieke partijen en media een eerste beeld van de uitkomsten kunnen vormen.

Controleren of stembureauleden geen kandidaat zijn

Kandidaten voor de Tweede Kamerverkiezing kunnen volgens de Kieswet geen stembureaulid zijn (artikel E 4 Kieswet, lid 2D). Om te controleren of uw stembureauleden zich kandidaat hebben gesteld voor de Tweede Kamer, kunt u gebruikmaken van de definitief vastgestelde kandidatenlijsten. U vindt ze op de website van de Kiesraad: <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/proces-verbalen/2023/10/23/definitief-vastgestelde-kandidatenlijsten-tk-2023>.

Openen envelop met proces-verbaal op avond van stemming

Vanuit gemeenten hebben we vragen gekregen over de praktijk van het openen van de envelop met het proces-verbaal op de avond van de stemming. Naar aanleiding daarvan delen we hierbij nogmaals onze lijn hierover.

De gemeente kan bij het inleveren van de PV's op woensdagavond, in het bijzijn van de voorzitter, de envelop openen, om na te gaan of het PV en de sleutel van de stembus erin zitten en of het PV compleet is. Daarna verzegelt de gemeente de envelop opnieuw. Dit is alleen bedoeld om te controleren of de inhoud volledig is. Het is dus niet toegestaan om fouten in het PV te corrigeren, te controleren op onverklaarde verschillen, kopieën te maken of andere werkzaamheden te verrichten. De Kieswet zal worden aangepast om op dit punt beter aan te sluiten bij de uitvoeringspraktijk.

Vorbereiding evaluatie Tweede Kamerverkiezing

Het ministerie van BZK evalueert de Tweede Kamerverkiezing. Voor de evaluatie worden een aantal onderzoeken uitgevoerd in de vorm van onder andere vragenlijsten en analyse van open-data. Wij vragen uw medewerking aan de evaluatie. De evaluatie wordt na de Tweede Kamerverkiezing aan de Tweede Kamer verzonden en op die wijze openbaar gemaakt.

De volgende onderdelen van de evaluatie zijn voor u van belang:

Vragenlijst verkiezingscoördinatoren

Om de voorbereidingen en de organisatie van de Tweede Kamerverkiezing te evalueren wil BZK inzicht krijgen in de ervaringen van de verkiezingscoördinatoren bij deze verkiezingen en in een aantal kengetallen. BZK heeft het bureau Kantar Public opdracht gegeven hiervoor een vragenlijst op te stellen. Naar verwachting worden verkiezingscoördinatoren vanaf 27 november benaderd voor het invullen van deze online vragenlijst.

Ter voorbereiding op de vragenlijst is het handig om de volgende informatie gereed te hebben:

- *Informatieverstrekking aan kiezers:* op welke specifieke doelgroepen heeft u zich gericht in de communicatie over deze verkiezingen? En in welke talen heeft u kiezers geïnformeerd?
- *Stemlocaties:* Op hoeveel stemlocaties kon er in uw gemeente worden gestemd?
- *Toegankelijkheid:* Heeft u voorzieningen voor specifieke doelgroepen aangeboden in het stemlokaal? Zoals een stemmal, de audiobox of ondersteuning in gebarentaal.
- *Stembureauleden:*
  - Hoeveel stembureauvoorzitters, stembureauleden en tellers waren er in uw gemeente actief?
  - Hoe groot was het reservebestand van voorzitters, stembureauleden en tellers?

- Welk deel (percentage) van de stembureauleden was voor de eerste keer actief tijdens deze verkiezing?
- Hoeveel stembureauleden hebben zich afgemeld in de week voorafgaand aan de verkiezing?
- Hoe hoog was de vergoeding aan stembureauleden en tellers?
- *Cijfers over stempassen en volmachten*
  - Totaal aantal verzonden stempassen (met ook een aparte categorie vervangende stempassen).
  - Aantal geregistreerde stempassen in Register Ongeldige Stempassen (ROS).
  - Aantal aanvragen schriftelijke volmachtbewijzen.
- *Informatie over het vervoer en de opslag van stembescheiden*
- *Informatie over de zitting van het gemeentelijk stembureau:*
  - Heeft uw gemeente gekozen voor centrale of decentrale stemopneming?
  - Hoe vond de training van leden en tellers van het gemeentelijk stembureau plaats?
  - Op welke dag en tijd vond de zitting van het gemeentelijk stembureau plaats?
  - Hoeveel extra zittingen van het gemeentelijk stembureau vonden er plaats en hoe lang duurden die nieuwe zittingen?
  - Hoeveel meldingen ontving het gemeentelijk stembureau van het centraal stembureau over een vermoedelijke fout in de uitslagvaststelling?
  - Hoeveel meldingen hebben geleid tot een corrigendum?

Steekproef toegankelijkheid

In opdracht van het ministerie van BZK onderzoekt het bureau *Ongehinderd* de toegankelijkheid van stemlokalen. Binnen diverse gemeenten worden enkele stemlokalen bezocht om de toegankelijkheid ter plaatse te kunnen vaststellen. De inspecteurs van Ongehinderd zullen zich met een brief van het ministerie van BZK kenbaar maken bij de voorzitter van het stembureau. Zij maken bij hun inspectie ook foto's. Met Ongehinderd is afgesproken dat stembureauleden, kiezers en tellers niet herkenbaar in beeld worden gebracht en dat kentekens en andere privacygevoelige informatie onherkenbaar worden gemaakt.

Evaluatiegesprekken

Als afsluiting van de online inloopsprekuren voor de kieskringen, worden na de verkiezingen nog evaluatiebijeenkomsten georganiseerd. Daarin evalueren we met gemeenteambtenaren de voorbereidingen en organisatie van de afgelopen verkiezingen. U ontvangt hiervoor een uitnodiging.

Contact of aan-/afmelden voor deze nieuwsbrief?

Heeft u vragen over de aankomende Tweede Kamerverkiezing? Neem dan contact op met het Informatiepunt Verkiezingen. Het informatiepunt is op werkdagen te bereiken tussen 09.00 en 17.00 uur. Dat kan via e-mail (informatiepunt@kiesraad.nl) en telefoon (070 - 426 7329). Het informatiepunt is een gezamenlijk initiatief van het ministerie van BZK en de Kiesraad.

Kent u een collega voor wie deze nieuwsbrief ook interessant is? Of wilt u zich afmelden? Stuur dan een mail naar postbus.verkiezingen@minbzk.nl.